Mgr. Viktoria Čisťakova, Ph. D.

Rozhovor - Co vše jsme sedozvěděli v badatelně Národního muzea?

Něco málo na úvod: Mezinárodní den archeologie

„Archeologický ústav Akademie věd každý rod organizuje Mezinárodní den archeologie[1] (už osmým rokem). Bude tam i Egypt. Tam nejsou originály, ale repliky. Nabídne množství lektorských programů. Myslím si, že to je docela atraktivní. Egyptologové na „fildě", kteří kopou v Egyptě nebo i v Súdánu. Je to program pro děti, ale i pro dospělé. Třeba tam bude docela zajímavá přednáška, stánek s voňavkami - snaží se zrekonstruovat na základě písemných pramenů (Egypt, antika), jak mohly vypadat voňavky, jak se vyráběly. Stejně tak to může být stanoviště i třeba o jídle v pravěku. Zapojují se různé instituce, které mají něco společného s archeologií. Dělají programy takhle pro veřejnost, ať už se jedná o přednášky, prohlídky, procházky s archeologickým zaměřením apod."

Kořeny

„Já pocházím totiž z Oděsy, tam jsem se narodila, protože můj tatínek je z rodiny námořníků, což je povolání, které je v Oděse docela oblíbené. Dotěď. Takm jsme žili jen krátce. Moji rodiče se rozvedli a maminka se rozhodla, že se odstěhujeme do menšího městečka Eněrgodar, který je bohužel v dnešní době nechvalně známý elektrárnou – jak se občas odstřeluje jako ta největší jaderná elektrárna v Evropě, jedna z největších ve světě. Tam jsme se odstěhovali, protože část rodiny jsou jaderní fyzici nebo inženýři, kteří jsou vázaní na elektrárny, stejně tak i maminka je vystudovaná „ajťačka" právě se zaměřením na vývoj

[1] *Poznámka týmu: Letošní ročník MDA se uskutečnil 18. října 2022.*

Více informací: http://denarcheologie.cz/ nebo https://cs-cz.facebook.com/denarcheologie/

jaderných technologií. Dědeček, babička, strejda, prostě všichni v rodině jsou vázáni na elektrárny. No, bohužel jsem nešla v tomto směru."

„Na Ukrajině jsem vyrůstala celou základní školu, byli jsme tam do mých 15 let, pak jsme se odstěhovali do Čech. A jaké bylo mé dětství, můj život na Ukrajině? To je hrozně zvláštní otázka, jaké tam bylo dětství nebo jaký byl můj život na Ukrajině. Normální. Když tak přemýšlím, tak dětství může být šťastné i někde v Zanzibaru."

„Mé dětství bylo docela šťastné z toho důvodu, že jsem vyrůstala v milující rodině. Bohužel Eněrgodar není úplně krásné město, je to panelákové město, které vzniklo v 60. letech, takže není atraktivní. Není to sice polopoušť, ale je to step, takže to podnebí není úplně příjemné. Jsou tam hrozně horká léta (přes pětatřicet nebo až 40 stupňů), a v zimě se moc nesníží, ale fouká tedy. Takže taková klasická step."

„Já jsem vždycky inklinovala k historii, dějepis mám hrozně ráda, nebo jsem měla ráda odmalička. **Maminka mě vždycky brala v Oděse, zrovna když jsme tam ještě bydleli, tak mě vzala do archeologického muzea, takže to byla láska na první pohled**, když jsem viděla egyptskou mumii, tam je nádherná archeologická sbírka, ta mě strašně zaujala. Ten dějepis už jsem jako malá vnímala jako genius loci. Když je starší město, tak mě to vždycky fascinovalo. Když jsme měli tu možnost cestovat, vždycky jsem si užívala návštěvu muzeí a obrazáren."

A nechtěli rodiče, abyste pokračovala v jejich stopách?

„Chtěli. Hlavně maminka. Babička, děda byli významní inženýři. Dokonce děda měl vyznamenání od prezidenta Ukrajiny – Státní vyznamenání za rozvoj elektrifikace ještě v těch 70., 80. letech. A nějak to nebyl asi můj osud, s fyzikou jsem moc nekamarádila bohužel. A ten dějepis, ta archeologie, jsem to chtěla dělat opravdu odmala, jako fakt odmalička. Měla jsem obrovský štěstí, že moje učitelka na základce byla velice osvícená osoba a snažila se naopak ty děti podporovat. Takže v 5. třídě mě zapojili do archeologického kroužku – tam jsme rekonstruovali třeba oblečení (skytské) nebo jsme psali referáty, na to vzpomínám velice ráda."

„A jako dítě shledávám nevýhodu ve svém dětství, že na Ukrajině, nebo na východě Ukrajiny, ta příroda bohužel není opravdu moc výrazná – step bez výrazně vegetace. **Takže tady v Čechách jsem si fakt užívala tu možnost, že jsem se naučila bruslit nebo lyžovat, běžkovat, lesy jsou tu. A když jsem viděla poprvé tolik sněhu**, to jsem chodila do mezinárodní školy, stály jsme s jednou Australankou někdy v únoru v Krkonoších, byly jsme konsternovány. Tolik sněhu jsem v životě neviděla. Takže ta příroda, ta mně chyběla."

Proč jsme se stěhovali do Česka?

„Zase maminka. Maminka totiž byla spoluvlastníkem společnosti, která vyvíjela technologie (high technologies), které se užívaly i v Americe. Tady v Čechách právě spolupracovali s Temelínem, takže základ té spolupráce už vznikl, když jsem byla menší, neustále sem jezdila na různé semináře, tady potkala svého druhého manžela, takže si myslím, že to bylo něco osobního a zároveň se chtěla odstěhovat z Ukrajiny kvůli vzdělání. Bohužel na Ukrajině jsou placené vysoké školy."

„Otec zůstal a stále je na Ukrajině, prarodiče také zůstali, protože se odmítli stěhovat kamkoliv, jsou v tomhle směru docela dost tvrdohlaví."

Stěhovali jste se tedy kvůli mamince?

„Kvůli jejímu zaměstnání a zároveň jsem v těch 15 letech jsem se viděla jako archeolog, opravdu jsem chtěla studovat archeologii. To středoevropské prostředí bylo mnohem příhodnější pro studijní účely, Univerzita Karlova, ta ji docela oslovila, když tady byla na návštěvě. Takže to byl její další cíl."

(…)

Stěhování

„Já jsem to vnímala jako dobrodružství. (…) Je to výzva. Byla jsem hrozně smutná, že opouštím svou rodinu, to pochopitelně. Nějaké slzy dokonce ukáply. (…) Odjížděly jsme do neznáma. (…) Neuměla jsem češtinu vůbec. To bylo úplně něco nového."

„Měla jsem nastoupit do anglické školy. Takže výuka měla být v angličtině komplet. Což mně nevadilo, ale ten šok, že opouštím kamarády a jdu do neznáma, tak to bylo docela výrazné. Ale zároveň jsem asi dobrodružnější povaha, nebo bývala jsem dobrodružnější povaha, takže jsem se těšila na něco nového. Hrozně jsem se těšila. Já jsem byla v Praze, milovala jsem Staré Město. Stěhovaly jsme se tedy do Budějovic, což je také krásné středověké město. Byla jsem tím okouzlená, takže tam je takový rozporuplný pocit."

Nejlepší kamarádka

„Ano, měla jsem na Ukrajině nejlepší kamarádku, se kterou jste v kontaktu, udržujeme vztah. (…) Jsme v kontaktu, dokonce teď před měsícem byla na mojí svatbě, což jsem byla hrozně ráda, ona se odstěhovala do Bostonu. Je totiž skvělý

biochemik, je biochemička. Velice chytrá holka - vystudovala MIT[2], což je jedna z nejlepších univerzit ve světě, získala stipendijní program, takže měla zaplaceno studium ze strany USA. Rozhodla se, že tam zůstane. (..) Díky moderním technologiím, Messenger a Viber atd., se můžeme spolu bavit. Teď jsem ji viděla jako asi po 5 letech, takže jsem byla hrozně ráda, že jsme se potkali. No, takže doufám, že pro změnu pojedu já k ní."

Studium v Česku.

„Rovnou jsem zde nastupovala na střední školu. Původně jsem šla, jak jsem říkala, na mezinárodní školu, kde byla výuka komplet v angličtině. (…) Něco jako gymnázium a zároveň maminka si uvědomila, že **když budu chodit do školy, kde výuka je pouze v angličtině, tak se nenaučím česky, což je pravda**. Takže po půl roce bylo velké rozhodnuti, že bych měla odejít na českou školu v Českých Budějovicích. Zase česko-anglická, ta angličtina měla velký význam pro mou maminku, což je fajn docela. Tam jsem nastoupila. Neuměla jsem nic, uměla jsem jenom „dobrý den", „ahoj" a to je všechno." (…)

„Cítila jsem se nepříjemně. Bylo to šok, protože v té mezinárodní škole jsme si byli všichni rovni. Byli tam lidi z Austrálie, z Nového Zélandu, z Číny, Japonska. Opravdu tam ta mezinárodní komunita byla hrozně silná. (…) Tam nebylo cizí, místní, tam se to nerozlišovalo. A právě v té české škole bohužel to střetnutí, že jsem externista, že jsem neuměla češtinu. Docela jsem s tím válčila. Měla jsem obrovskou výhodu, že ředitelka školy byla nesmírně laskavá a osvícená osoba. Takže jsme si domluvili, že budu mít tzv. nultý ročník. Odchodila jsem prvák, který jsem měla už za sebou. Totiž na Ukrajině je to vzdělání intenzivnější. Střední škola má 2 roky, 9 let základka a třeba v osmičce už se probírá to, co tady prváku, Já bych mohla teoreticky jít už do druháku. Už jsem ty vědomosti měla, už jsem dělala i zkoušky, až na tu češtinu, pochopitelně. Tak jsme se rozhodli, že bych zopakovala prvák. Všechno jsem už věděla, co se prezentuje, co se učí. A měla jsem možnost se už za ten rok nějak naučit česky, aspoň nějak, na komunikační rovině. Ale bylo to šok. (…) Gramatika. To byl hrozný boj. Takže písemky se mnou strašný, měla jsem obrovské štěstí, že když jsme dělali maturitu, tak opravdu s tou gramatikou mě tolerovali, netrápili mě až tolik s tím. Ale psala jsem klasickou slohovku, měla jsem zkoušku z literatury. Ty mám docela ráda. No, byl to tedy velmi intenzivní zážitek."

[2] https://www.facebook.com/MITnews/

„Navíc jsme tam byly samy. Já jsem se odstěhovala s babičkou, protože maminka ještě pracovala. Ta pendlovala mezi Ukrajinou, Čechami, asi i Amerikou, a tak různě."

„Takový pocit osamocení tam byl. Já totiž na střední úplně s láskou nevzpomínám. Asi také změna prostředí. Já jsem introvert, takže pro mě ještě komunikace s novým prostředím to bylo hrozný boj. Nebylo to až tak jednoduché, pochopitelně chyby byly na mé straně té komunikace. Docela to drhlo. Já jsem se hrozně těšila na vysokou školu. Vnímám tu střední školu jako zajímavou zkušenost, asi bych to teď řešila jinak, ty problémy. A takový ten jako negativní náhled na cizince, zejména z východní Evropy, tak ten tam docela výrazný. Ale někteří učitelé byli skvělí, tam ta podpora ze strany vyučujících byla výrazná."

A máte nějaké přátelé ze střední školy.

„Ne, vůbec. Mám ze základky na Ukrajině a pak mám skvělé přátele z vysoké školy, z univerzity." (…)

Vysokoškolská studia

„Já jsem vystudovaný klasický archeolog, už jsem konečně po osmi letech dodělala ten doktorát, který mě docela trápil, už to bylo hrozné. (…) To je strašná věc. Už bych to znovu neudělala, ne, nechci. Takže jsem **dodělala ten doktorát a na školu na vysokou školu vzpomínám s velkou láskou.** To prostředí je úplně jiné, ta univerzita je už mezinárodní, už je zvyklá na cizince. (…) **Tam jsem byla přijata velice vřele v tom kolektivu, naopak měli zájem o mém znalosti ukrajinštiny a ruštiny**, takže to byly benefity, jak se ukázalo. Když jsme měli expedice v Uzbekistánu, tak jsem tam pracovala nebo fungovala jako tlumočník, takže to bylo úplně něco jiného."

„Právě na vysoké škole to byla to byla obrovská změna. Asi nejvíc mě bavily výzkumy, měli jsme praxe. Nakonec archeolog, který nemá praxe, tak nelze vykonávat tuto činnost, takže jsme jezdili do zahraničí, do Makedonie, Uzbekistánu, Itálie, pak jsem skončila v Bulharsku. Já jsem se původně specializovala už v magisterské práci na bulharskou archeologii. Měla jsem hrozně ráda přednášky, na klasické archeologii je totiž více kunsthistorie. Opravdu, tam množství těch přednášek, které jsou spojené s kunsthistorií, dějiny umění, sochy, vázové malířství, tak to tam jako docela výrazný aspekt. Asi mě hodně bavil šperk. Dějiny šperku antického – doteď. Když jsem teď měla přednášku pro Univerzitu třetího věku, z toho stále čerpám. Etruskové, to je další srdcovka, kterou sice odborně nedělám, ale bylo to mimořádně zajímavé téma. A antické Černomoří, které mně zbylo na konec, jsem nenáviděla jako studentka na začátku, protože to

učil náš profesor Bouzek, který byl nesmírně náročný. A to byl vyučující, který prostě očekával, že ovládáte plynule francouzštinu, němčinu. Přišel, dal knížku v řečtině, čekal, že to přečtěte, nebo ve švédštině, to bylo ještě dobré. A když za mnou přišel s knihou v gruzínštině nebo v arménštině, řekla jsem: „Pane profesore, opravdu neovládám ani gruzínštinu, ani arménštinu." Tak se hrozně divil a říkal (a byl pohoršen tímto faktem): „No, ale vy jste z Ukrajiny tak to jsou sousedi skoro, to byste mohla ovládat. Byl vyhlášený tím, že byl polyglot. Prý se naučil turecky během jednoho měsíce v Turecku, takže ty nároky byly docela výrazné. A zrovna to severní Černomoří studenti nenáviděli, protože tam bylo hrozně moc materiálu a nějak jsem to podědila následně. Teď to učím. Takže přes takovou tu nenávist, odpor, jsem se propracovala."

O lásce k archeologii

„A třeba tohle je paleolit, to je tak krásná archeologie, která je stejně pro nás hodnotná – kamínky, štěpy. Kdyby tady byl kolega, tak by dokázal o tom básnit."

„Archeologie je zajímavá nejenom vizuálně. Pochopitelně, když přijede člověka, vidí sochu, antickou nebo egyptskou, ta polychromní malba je hrozně výrazná, tak to je skvělé. Ale pak ten archeolog může najít kamínek a ten o tom kamínků může začít básnit, opravdu vyprávět zajímavý příběh, jak to byl import, jak se to k nám dostalo před 20 tisíc lety odněkud z Polska. Už TO je strašně zajímavé, takže nejsme v současné době jenom o té vizuální stránce, i když já mám ráda také zajímavé věci, ale ten příběh těch artefaktů si myslím je hrozně zajímavý. A ten kontext. Nakonec moderní technologie nám dávají obrovskou škálu možností, používáme jako archeologové chemii, děláme analýzy chemického složení, to mě hrozně baví, nebo i fyzikální měření, můžeme používat datace izotopu c14, to je datace pro chronologické určení těch předmětů, takže archeologie je široký obor a my jsme na pomezí mezi humanitními obory a přírodovědou, tam je někde ta archeologie, protože můžeme být čistě humanitní a pak můžeme být opravdu čistě přírodovědní obor a tam řešit třeba jenom kostry s antropology. Nebo jako já – řeším chemické složení materiálu."

Jezdím po světě?

„No, po světě. Jezdím do Bulharska, protože jsem se specializovala i ve své magisterce a pak v disertační práci na oblasti Bulharska, na dobu římskou. Když jsem byla studentka, tak těch možností bylo víc, nakonec těch časových možností bylo víc, takže jsem zmiňovala Uzbekistán, to byl asi nejintenzivnější, zážitek, ať už v dobrém, nebo ve zlém. Tak to bylo velmi intenzivní. Aktuálně

kolegové, kterým právě okupujeme tuhle kancelář, tak jsou Sýrii, takže část oddělení jezdí do Sýrie, já jezdím do Bulharska, někdo jezdí do Itálie."

A co ten Uzbekistán?

„Ono to bylo hrozně náročné, fyzicky. **Fakt, archeologie není štěteček**. Takhle, když uvidíme nějakého archeologa ve filmu, tak má štěteček, něco tam preparuje. **Práce archeologa je 90 % krumpáč, lopata."**

„V tom Uzbekistánu bylo strašné vedro, jako že úplně příšerné, je to polopoušť až poušť. Chodili jsme poměrně dlouhé trasy, když jsme dělali povrchovou prospekci, když jsme hledali ty lokality, když jsme to kopali, tak to bylo velmi náročné. A to ještě podotknu byl čistě ženský kolektiv, to byla skupinka dívek od nás z „klasiky", a to bylo docela náročné. A ještě další věc - tam nebyla voda, žádný vodovod s elektřinou problémy, táhly jsme vodu v lavorech z aryku, což je takový kanál, ze kterého pije dobytek i lidi, tak i my. Měly jsme zdravotní potíže, všichni jsme skončili na antibiotikách, takže ono to bylo hrozně intenzivní."

Objevy?

„Objevy byly docela zajímavé. Hlavně jsme dělali prospekce, takže jsme mapovali lokality na základě nálezu materiálů. Třeba jdete, máte pole je zorané a najednou vidíte střepy nebo nějaký jiný materiál (…) Jako archeolog se na to podívám a řeknu si, tak je to středověk, novověk, anebo je to něco staršího, třeba kušánská doba nebo něco jako ještě staršího, tak pak se to mapovalo."

„Je to na základě nějaké náhody. My jsme mapovali celý region, takže jsme měli připravenou mapu, udělali jsme síť té prospekce, chodili jsme systematicky, prostě jsme procházeli celé plochy. V dnešní době v Uzbekistánu probíhá velký projekt, je tam několik studentských projektů, kam už nejezdím, to jsem měla jenom jeden rok, ale někteří kolegové tam pokračují a mají nesmírně zajímavé objevy: začínají skalními rytinami z doby bronzové nebo z doby železné, myslím, že se kopou i mohyly. A minulý rok v Bulharsku jsme také kopali mohylu, což byla také zajímavá zkušenost."

Nejlepší vykopávky?

„A teď je otázkou, zda z vědeckého hlediska nebo z čistě vizuálního, co člověka pobaví. Já se specializuji na dobu římskou, římsko-provinciální archeologii, na Bulharsko a dělám sklo. Hloubkové analýzy skla. Když jsme kopali v roce 2012 sídliště v Bulharsku, ve vnitrozemí, tak jsme narazili na sklárnu, což pro laického člověka to byl odpad, odpad sklářské výroby, takže střípky, skleněné kapičky, surové sklo, což je taková krásná modrá až tyrkysová hrouda, amorfní. A měli jsme

ještě u toho natáčecí tým, který natáčel dokument o českých archeologických expedicích v zahraničí. Byli tam týden. No a když jsem zajásala na poli, že mám sklárnu, konečně, v tom regionu první sklárna, my ji zrovna máme, já to zrovna mám, to je prostě srdcovka, nechápali moje nadšení. (…) To byl asi stěžejní nález, protože pak jsem mohla jít na psát disertační práci v kontextu tohoto objevu."

„A takový vizuálně nejhezčí nález se stal před dvěma lety v listopadu, to jsme už s manželem, který je také archeolog, to jsme kopali depot, což je poklad z pozdní doby bronzové, cca jsme v roce 900 až 1000 před naším letopočtem a byly to bronzové artefakty, tedy z bronzu, až 70 předmětů mám takový pocit. Nejenom, že je hezký, ale hrozně zajímavý, vykopávali jsme to docela poctivě, vytáhli jsme celý blok těch nálezů, takže se to pak preparovalo v laborce. (…) Tady v Čechách se to našlo."

A co si z nalezišť odnáší?

„Jenom vzorky. Můžeme vzorkovat, takže to jsou „pidi" vzorečky, které pak hodíte na „chemárnu", aby vám udělali rozbory, ale originály se dají jen zapůjčit."(…)

„Víte, že já ani nemám ty touhy to vlastnit. Už toho je tolik v té práci! Já právě dělám kurátorku archeologických sbírek, takže už to ani nechci mít doma. Rozhodně ne!"

„Takže asi ten depot, to byl takový nález, po kterém jsem snila. Toužila jsem to zkusit i z metodologického hlediska, ten průzkum, ten výzkum toho nálezu totiž není jenom o těch artefaktech, ale když kopete depot a správně to vyjmete, tak můžete odebírat vzorky, můžete spolupracovat s botaniky, můžete zjistit třeba, jestli tam byly nějaké milodary v podobě pšenice nebo z nějakých obilnin, a když máte obrovské štěstí a máte možnost pylových analýz, tak se můžete dozvědět, kdy ten depot byl umístěn do země (podzim, léto, jaro), protože kvetou různé rostliny, pak se to tam dostává, tak se to tam konzervuje. Tak z toho čerpám docela. Můžete mít štěstí."

Vždy připravena.

„Zároveň je to jako strašně zajímavá práce, která prochází celým mým životem. Když jedeme na dovolenou, tak je spojená s archeologií, když máme víkend, tak vám můžou zavolat jako v případě toho depotu někdo, nálezce, a říct: „My jsme nalezli depot," tak všechno necháte a odjedete z oslavy, z čehokoliv a :

„Na Velikonoce, když byly velikonoční prázdniny, my jsme dokopávali takhle některé lokality, některé objekty ve svém volnu, prostě to musíte milovat. Opravdu. Ta práce je součástí vás a ono se říká, že občas je fajn, že ti archeologové žijí spolu, protože normální člověk by archeologa prostě nepochopil. Co dělá, proč tomu věnuje tolik času, nadšení a energie. Ale je to skvělá zkušenost."

Kdy jezdíte?

„Pravidelně. Manžel pracuje v záchranné archeologii: když je stavba a najednou se něco najde, tak tam jede, dělá dohledy, výzkum. Já jsem spíše muzejní pracovník, takže už mám naplánované výzkumy na příští rok. A třeba do Bulharska jezdíme pravidelně. Teď jsme dostali mohylu, kterou jsme museli vykopat, tedy chtěli vykopat. Předtím jsme měli Sídliště s tou sklárnou a tam jsme jezdili pravidelně každý rok, na měsíc, na dva."

„V nejbližší době nejbližší době bych měla dodělat grantový projekt, takže zatím „sedím" a musíme zpracovat ta data z té mohyly, protože to se ukázalo, že je mnohem více, než jsme čekali. Zapojili jsme více přírodovědců, protože jsme našli 9 koster. Takže spolupráce s antropologem. Práce s antropologem je pro nás hrozně důležitá. Proto, že třeba jenom na základě kostry můžete říct, jestli to je muž, žena, což strašně důležitá věc. Věk. Nemoci, choroby. My ty patology máme hrozně rádi a je strašně zajímavé pak sledovat, co všechno ti lidé v minulosti měli, ten průměrný věk dožití je také docela zajímavý."

„A teď máme nový nález, který se stal před několika měsíci: poměrně bohatý hrob z třetího století našeho letopočtu. A ukázalo se, že to je žena s mimořádně bohatou výbavou, už víme, jak byla vysoká, měla přes metr sedmdesát, což na tu dobu poměrně robustní postava, už víme dokonce, jaká měla onemocnění atd. Takže to je strašně dobré s tím antropologem umět spolupracovat. A když máte ještě chuť, tak můžete udělat i antropologickou rekonstrukci obličeje, což je taková trošku fabulace, ale to je také teď velmi módní a atraktivní."(…)

„Tenhle ten rok bude spíše ve znamení dodělávání restů, protože práce archeologa není jenom vykopat. Vykopat, to je skvělý. To je strašně akční práce. Náročná práce. To se smažíte na sluníčku, nespíte, spíte tak pět hodin, máte různé zdravotní komplikace během těchto výzkumů v zahraničí, ale je to takový adrenalin. Co najdete, co stihnete prozkoumat. A pak přijdou roky zpracování toho materiálu, pak sedíte tady v „kanclu", nebo někdo sedí v „laborce", tam posílá data, a píšete články."

Manželství

„On je vystudovaný pravěký archeolog (..) A my jsme se seznámili před deseti lety na takovém večírku archeologickém. Ona ta obec sice není úplně malá, ale myslím, že se skoro všichni známe, aspoň jménem."

První rande?

„Na Židovském hřbitově."

Žádost o ruku?

„To bylo během treku. Rádi chodíme jako na výlety s batohy. Ale prstýnek byl inspirován společným archeologickým nálezem."

Svatba

„A svatbu jsme měli na archeologické lokalitě, která je základní, zásadní pro dobu římskou v Čechách. Tam ta archeologie prostě je – Pichora[3]. Doporučuji, je tam naučná stezka, je to pohřebiště Germánů. Tam jsme měli obřad, protože manžel ve spolupráci s naučným oddělením dělal tu stezku, takže k tomu máme vztah. Dělá asi už třetí ročník festivalu pravěkých Germánů."[4]

Společný život

(…)

„Teď máme více projektů, píšeme společně články. Záleží, kdo je je hlavní autor, ten určuje směr článku, stylistiku a vůbec výsledek, výstup. Záleží, kdo je vedoucí v té době. Čas od času dochází k názorovým střetům. Tím víc je zajímavá ta společná tvorba. Teď máme několik grantových projektů, které buď řeším já, nebo manžel. Takže se tak různě střídáme."

Ještě o archeologii

„Právě ten *(manžel)* je záchranný archeolog, takže ten je v terénu. A právě my (*Národní muzeum*) jsme jako ta finální instance, kam jdou archeologické nálezy. Nejdřív se to musí vykopat, zpracovat, jde to do „laborky", to trvá několik let. Ono to zní rychle, ale to trvá. Pak se to dostane do muzea a my jsme ty muzejní krysy,

[3] https://cs.wikipedia.org/wiki/Pi%C4%8Dhora
https://www.kudyznudy.cz/aktivity/zarove-pohrebiste-pichora

[4] https://www.lovecpokladu.cz/home/markomania-pribeh-jednoho-kmene-9105
https://www.facebook.com/events/553350442708163/

které s tím pracují. Ať už připravujeme výstavy nebo připravujeme knihy, publikační činnost, nebo i prezentace pro veřejnost. Hlavně evidujeme každý artefakt, protože je to naše kulturní dědictví. Tady už to je finální část práce s těmi nálezy."

„Máme stránku Archeologie na dosah. Tam míváme aktuality, činnosti."

„Kdysi, před několika lety, když jsem měla ještě více času, tak jsem to dělala častěji (přednášky), ale ty grantové projekty mě přehltily, zahltily."

Práce v muzeu x terén

„Já jsem muzejní archeolog. Mám hrozně ráda terén, ale nemusím tam chodit. Takže když si vymyslím svůj výzkum, že chci něco vykopat, mám nějaké důvody, není to tak jednoduché. (…) Musím napsat projekt a pak se rozhodnu, že budu celý měsíc v terénu kolegy. A kdybych nechtěla, tak můžu tady sedět a zpracovávat materiál, který už je nakopaný, což je strašně moc práce. Máme obrovské fondy, odhad je kolem milionů jenom archeologická sbírka. (…) Takže té práce je habaděj. A Archeologický ústav, od kterého přibíráme nálezy, stále kope. Máme obchvaty, máme dálnice, velké stavby velkých hal, tam se vždycky něco najde." (…)

„Ve středních Čechách, třeba na Kolínsku, je skoro stoprocentní, že na něco narazíte. Střední Čechy jsou neskutečně bohaté na archeologii." (…)

Kam s ním?

„Nemáme místo, stále se řeší depozitáře, regionální muzea jsou přeplněná, ústavy jsou přeplněné a my tady už také praskáme ve švech."

(…)

„Nedá se to jen tak skartovat, nevím, co s tím budeme dělat tak za 100 let. Všichni pukneme asi všichni, protože opravdu ty výzkum jedou dál."

Válečný konflikt na Ukrajině

Čekala jste anexi Krymu?

„Pochopitelně to byl šok. Upřímně řečeno, s tím Krymem jsem nebyla tak překvapená, jako s tím, co se dělo pak na Donbasu, protože Krym je velmi specifické prostředí. Je opravdu ruskojazyčný, dokonce kdysi po rozpadu sovětského svazu se uvažovalo, že z toho vznikne samostatný stát, mimochodem, což je docela zajímavé. V rámci Ukrajiny Krym byl ne samostatné území, ale samosprávní, měl zvláštní postavení, velice specifické. Měli svůj parlament. (…) Jako takový stát ve státě, jako samostatné území které sice podléhá pod správu Kyjeva, ale má spoustu výhod, co se týče nějakého kulturního sebeurčení nebo i ekonomického, hospodářského. Mě to překvapilo, protože ten Krym byl de facto samostatný, tam dokonce byly i kontroly, pohraniční kontroly, když se jelo z Ukrajiny na Krym. My jsme tam hrozně rádi jezdili, to bylo oblíbené letovisko u Ukrajinců, tam byly namátkové kontroly. Takže to bylo takové zvláštní svérázné území. Proto mě to překvapilo, protože jsem si říkala, tak co chtějí víc, proč by se chtěli osamostatnit, ale myslím, že ten Donbas mě šokoval víc. Tam jsem absolutně nechápala, do teďka to je naprosto irelevantní, že to je součást Ukrajiny, ukrajinského území, a když někdo ještě vykřikuje o referendu…"

„Pak jsem se bavila s uprchlíky, kteří utíkali z Donbasu po roce 2014, s uprchlíky, kteří tam nechtěli žít, vyprávěli poměrně smutné příběhy, protože ona se tam totiž nastavila vojenská diktatura. Bohužel potom osamostatnění. A ta správa byla ještě vzata ještě těmi separatisty, což je vlastně armáda, nebo takové armádní řízení. Lidi z toho měli strach, utíkali sem, sem do Čech nebo do Evropy neboj i na Ukrajině. S jednou rodinu, se kterou jsem se před několika lety bavila, tak ta žena vyprávěla: „My jsme nechali úplně všechno, nechali jsme věci, jenom jsme nasedli do auta, protože jsme měli strach že třeba mého manžela, toho chlapa, odvedou do armády, anebo prostě jenom to, že člověk nesouhlasil s tím, že se to dostalo pod ruský vliv, tak už byl v ohrožení života. Takže to prostředí tam nebylo vůbec přátelské."

„Tak já jsem to prožívala intenzivně nebo více jsem se tomu věnovala."

„Sami Ukrajinci si neuvědomili, jaká hrůza je může čekat, co se může stát. Buďme upřímní, já jsem z ruskojazyčné rodiny a jsme z ruskojazyčného regionu a nikdy jsem se nesetkala s nějakou šikanou ze strany Ukrajinců. Dokonce jsem měla skvělou učitelku na ukrajinštinu, i když viděla že s ukrajinštinou moc nekamarádím, žádná šikana tady nikdy neprobíhala. Jako nějaké tyhle fámy, že lidi, kdo mluví

rusky, jsou tam nějakým způsobem perzekuovaní… Já jsem se s tím nikdy setkala a zároveň jsem zastáncem toho, že by člověk, když už žije na Ukrajině, tak by tu ukrajinštinu měl ovládat, i když je z ruskojazyčné z rodiny. Takže s tím jsem nikdy problémy neměla a brala jsem jako samozřejmost, že jako tady v Čechách bych měla ovládat češtinu, tak na Ukrajině jsem měla ovládat ukrajinštinu, ať už z hlediska komunikace, nebo aspoň porozumění s lidmi, kteří byli ze západní Ukrajiny. Takže pro mě to byla docela šok. **Já jsem dokonce nikdy nepřemýšlela nad svou etnicitou, jako archeolog se tomu musím smát, protože je to hrozně umělý konstrukt – etnicita**. Pro pravěk je to něco tak strašně marného. Já jsem nad tím nikdy nepřemýšlela, já jsem nikdy nepřemýšlela, jestli jsem Ruska, Ukrajinka, Ukrajinka mluvící ruštinou. Dokonce pocházím z rodiny, která je více etnická. Babička pochází z rodiny ukrajinských Poláků, kteří byli deportovaní do Archangelsku v třicátých letech z rodiny Bileckých, takže tam se těch etnik sešlo víc. Tatínek je z Oděsy a Oděsa je úplně multikulturní svět, nebo bývala aspoň, tam byly rodiny Řeků, Tatarů, Židů. Tam bylo obrovské židovské ghetto ještě v devadesátých letech. (…) Pak se odstěhovali do Izraele, spousta našich známých. Takže já jsem nikdy nad tím nepřemýšlela až do roku 2017. Když se začaly řešit to otázky, kdo to vlastně ten člověk je. Jestli, když mluvíš rusky, jsi Rus, nebo Ukrajinec, a vlastně jak tě definuje příslušnost, což je hrozně zajímavá záležitost, která se zneužila."

Začátek vyhrocování vztahů Rus x Ukrajinec.

„Myslím, že spousta Ukrajinců z východní Ukrajiny, která je výrazně rusifikovaná, a to je několik důvodů, ať už historických, kdy ve třicátých letech došlo k hladomoru, k vysídlení původního obyvatelstva, což byla i čas mojí rodiny, tam byla spousta Poláků, dokonce na východě Ukrajiny byli i Češi, to je hrozně zajímavá kapitola o kolonizaci východní Ukrajiny nebo jižní Ukrajiny v devatenáctém století, přistěhovalci se ze západu, ať už Polsko, nebo Čechy. Dokonce tam bylo městečko Čechohrad. To jsem úplně nechápala. Až tady v Čechách jsem se setkala s lidmi z Ukrajiny, z naší oblasti nebo z regionů, kteří pocházejí z těchto měst, a jejich prarodiče ještě mluvili archaickou češtinou. Taková zajímavost."

„A ty vztahy. No, nevím a nikdy jsem se nesetkala, a netvrdím, že nikdy k tomu nemohlo dojít, ale **myslím si, že právě ta agrese ze strany Ruska bezpochyby už od roku 2014 ty vztahy vyhrotila. Pochopitelně, i na Ukrajině existoval nacionalismus, existuje, stejně kdekoliv jinde. A pochopitelně, že ta jako rétorika o nacistech se může opírat o několik skupin bláznů, kteří inklinují k těmto myšlenkám, ale to bychom mohli napadnout Českou republiku, když**

bychom šli někdo na zápas fotbalových fanoušků. Tam by se taky našlo pár extremistů. Tak na Ukrajině, pochopitelně. Bohužel dějiny stanovení těchto mladých národů jsou spojovány s nacionalismem, který je špatný. **Já nacionalismus nemám ráda, chápu vlastenectví,** ale ten nacionalismus je bohužel součástí nějakého zrodu nějakých mladších národů, které nejsou tak staré (jako třeba české království, že se dá hledat svou identitu ve středověku, dejme tomu). **Pro Ukrajinu je to mnohem náročnější s hledáním identity, proto ten nacionalismus tam asi vznikl, nebo byl a je tedy a bude pravděpodobně, ale není to majoritní společnosti.** A zase se opakuji ze svých osobních zkušeností – já jsem se s tím nikdy nesetkala, vůbec nikde. A upřímně řečeno – až do roku 2014 jsem snila o Ukrajině jako o bilingvním prostředí jak ruštiny, tak ukrajinštiny, protože ukrajinština je jiná než ruština, je vzdálená, více než čeština a slovenština. Ukrajinština hodně čerpá z polštiny. Pro mě to byla výhoda, že rozumím polštině třeba skrz ukrajinštinu, (…) máme kolegy z Polska, takže pro mě není problém, když někdo mluví Polsky."

„Myslím si, že po těchhle událostech ta ruština bude postupně opomíjená samotnými Ukrajinci, kteří se rozhodli po těch událostech v únoru 2022, že už teď upouští od ruštiny. Ale sami, je to jejich rozhodnutí, to není nějaký nátlak. Jde to rozhodnutí těch lidí."

<u>Pomáháte Ukrajině?</u>

„Ano, pochopitelně."

(…)

„Já jsem se s tím snažila vyrovnat, protože upřímně řečeno **šok z té války byl natolik strašný pro mě, tak intenzivní, zasáhlo mě to, a nejsem ten citlivý typ člověka, ale tohle semlelo od A do Z, překroutilo celý můj život naruby, v co jsem věřila a v co jsem doufala nebo v čem jsem vyrůstala, protože zase – ruskojazyčná rodina, ruská literatura, měli jsme to hrozně rádi, ale tohle bylo něco, co mě semlelo. Mám tam rodinu, mám tam babičku, mám taťku… A ta pomoc, ta výpomoc těch dobrovolníků, tak to bylo něco, co mi dokázalo aspoň trošku pomoci v těch prvních měsících se s tím vyrovnat, protože nejsem voják, bohužel, nejsem lékař, nemohla jsem tam jít bojovat nebo jinak se zapojit do odboje, protože už mám české občanství, ale zároveň jsem jela na hranice pomáhat uprchlíkům překládat.** Já jsem se tam setkala s jedním

studentem, s Čechem, který je studentem rusistiky a říkal: „No, vidíte. Když jsme měli Covid, tak se zapojili medici z univerzit, nebo se snažili zapojovat, a teď můžeme využít my humanitní obory – jazykové znalosti a nějakým způsobem pomáhat těm lidem, kteří přicházeli přímo z Ukrajiny."

„Takže tam byl nějaký způsob se s tím vyrovnat pro mě. **A pak jsem se rozhodla, že založím několik sbírek. S manželem teď už máme sbírku replik archeologických, které jsme nějak shromažďovali, tak jsme udělali aukci, rovnou hned na začátku, ty peníze šly na účet Ukrajinské ambasády, takže na nakupování dronů a teď vedle mám další sbírku, pro změnu potravin a nebo nějakého vybavení pro vojáky, třeba termoprádla atd.** Vyhlásila jsem v Národním muzeu, tak jako přátelsky, nebo s kolegy z univerzit jsme takhle spolupracovali, že dovezli nějaký nákup, a **jednou za dva měsíce to posíláme do Nikolajeva nebo do *Záporoží,* do oblastí nejvíce zasažených válkou nebo úplně na východ, do Doněcké oblasti. Takže to je jediná věc, které mně pomáhá se s tím vyrovnat"**

Utekl za vámi někdo z rodiny?

„Bohužel ne, nechtějí. Já jsem hrozně chtěla, aby přijel tatínek, v ty dny války jsem mu volala přes Messenger. Jenomže taťka, i přesto, že mu je přes 60, se rozhodl, že nejdřív chce nastoupit do armády, tam ho nevzali kvůli věku, tak se zapsal domobrany. Tam vydržel měsíc, ale pak kvůli zdraví a věku ho „šoupli" domů, což se hrozně vztekal a byl hrozně naštvaný… Ale prohlásil, že nikam neodejde, že prostě je to jeho domov, v Oděse, že tam naše rodina žila po generace, že přežili druhou světovou válku, takže přežijí i tohle. Teď byl u nás na svatbě, takže přijel. Ale říkala jsem: „Nechceš tady zůstat, protože tady se nemusíš stresovat, jestli přežiješ?" (…) Říkal: „Ne." Prostě se rozhodl, že se vrátí."

Svatba proběhla na pozadí událostí konfliktu na Ukrajině. Kdy přesně?

(…) „Letos, právě před měsícem. Babička se zbytkem rodiny je na okupovaném území a tam už ten úprk není úplně jednoduchý, a navíc je už starší. (…) Ty cesty pro uprchlíky, to je hrozně náročné a já jsem strašně obdivovala ty ženy v únoru nebo i v březnu, které přicházely do Polska, musely jít pěšky, přecházely hranice několik kilometrů, s dětmi, těmi zavazadly nebo s jednou taškou. To bylo tak hrozně vyčerpávají, já si nedokážu představit, že by moje babička to zvládla. Takže ta se rozhodla, že tam zůstane v Energodaru a zkusí to přežít. Jsme v kontaktu, když máme telefonní spojení, tak si zavoláme, nebo přes internet, to je větší jistota. No, snaží se přejít. Hrozně jim pomohlo, když začala invaze, tak ta humanitární pomoc, která proudila ze Západu, to strašně pomohlo,

potraviny. To hrozně chybělo. V prvních měsících byli závislí na humanitární pomoci. A ten Energodar má štěstí a neštěstí, protože ta elektrárna, tam nám hrozí, všem, jestli se někdo rozhodne to provést, útok na elektrárnu, ta je dost výkonná… Ale zároveň všichni doufáme, že to nikoho nenapadne. Ty útoky po městě jsou, už několik paneláků to schytalo. I to zásobování tam jakž takž funguje, protože mají zájem, aby přežili inženýři, kteří to spravují."

„Já jsem to chtěla zrušit. Svatbu jsme plánovali už rok. I moje ukrajinská rodina mi to vymlouvala. Říkali, že přece je to aspoň nějaká naděje, ty svatby. Přijel i tatínek se svou manželkou z Ukrajiny, takže pro ně to taky možná byl nějaký únik z té hrůzostrašné reality a já jsem si to vykoupila před svým svědomím právě tou dražbou. Že jsme udělali tombolou, dělali jsme dražbu a nějakým způsobem jsme vybrali ty penízem které nám chyběly. Ale nechtěla jsem. Upřímně se přiznám, neměla jsem vůbec náladu, plus ještě práce, výzkumy, všechno. Týden před svatbou jsme měli konferenci, kde jsme prezentovali nějaké stopy, dva dny po svatbě jel manžel na další konferenci. Byla to taková archeologická svatba, docela na „punka"."

Elektrárna – Energodar

„Je to pomyslný štít, ale zároveň ten štít může fungovat jako obrovská rozbuška, která zničí všechno, všechno kolem sebe, takže je to výhoda i nevýhoda, ale vzhledem k tomu, že je tam několik příbuzných, kteří museli na té elektrárně zůstat, nemohli odjet, protože podepsali, když došlo k okupaci, tak museli podepsat prohlášení, že neodjedou. Musíte mít personál, když necháte jadernou elektrárnu běžet svému osudu, tak tak to není dobrý nápad, že jo. Někdo tam musí být. Nemůžou odjet, musí zůstat, ale zároveň dostávají příděl jídla, takže takhle přežívají nebo žijou."

„Všichni chtějí konec."

„Já bych hrozně chtěla, aby to skončilo. Všichni chceme. **Pro mě bylo asi nejhorší, když jsme v dubnu sledovali a v březnu útoky na Nikolajev, což je přístav asi 150 km od Oděsy, a to jsem sledovala každý den, to už jsem si vyvinula závislost na mobilním telefonu, to jsem nikdy ne myslela, že na stará kolena budu mít… Ale každý den jsem usínala s tím, že jsem „čekovala" zprávy z fronty, každé ráno jsem se probouzela s tím, jestli žije rodina, jaká je situace… A myslím si, že bylo obrovské štěstí, že se zastavili před Nikolajevem, takže Oděsa byla ušetřena** toho hlavního útoku. Asi jste slyšeli, že každý den tam jsou útoky, i když se to nepíše. Taťka právě psal před několika dny že, když byly v centru na nákup, tak nad jeho hlavou sestřelili ten dron kamikadze,

no prostě každodennost, už si na to člověk asi zvykne… Nevím, jak se na to dá zvyknout. A já to možná prožívám víc než on nebo moje babička, která taky prohlásila, že přežila druhou světovou válku, je ročník 1938, takže zažila bombardování, což je smutné. Člověk se narodí za druhé světové války nebo má dětství za druhé světové války a ten sklonek svého života má během těchto zrůdností…"

„A všichni doufáme. Všichni doufáme. Vždycky, když slyším nějaké zprávy z Ukrajiny, tak pro mě to je motůrek, abych dělala další sbírku na odporu armády. Pro nás to jsou jenom spacáky, ale pro někoho to může usnadnit pobyt na frontě a přespávání v těch mrazech. Nebo to termoprádlo. Nebo jsme sháněli kukly a neprůstřelné vesty.

Post Bellum také přispívá Ukrajině.

„No, na to jsme právě přispívali. To jsme dělali právě hned na začátku, když jsem se rozhodli, že rozprodám své knihy a ty repliky a udělali jsme aukci, online, u kamarádů. A tak právě, že peníze šly tam. No a teď už uděláme spíše takové menší sbírky, to jedno Iveco, které pak vyjede na východ, ale to je vysloveně pro ty konkrétní lidi. Mám z toho pak aspoň trošku dobrý pocit. I na té svatbě jsme udělali aukci nebo dražbu, měli několik takových těch upomínkových předmětů, takže jsem je vydražili peníze, nakoupili termoprádlo, právě spacáky, karimatky pro vojáky, powerbanky a tak."

Životní motto, heslo?

„Asi ne. Ještě jsem k tomu asi nedospěla. Asi nejsem moudrá."

„Aby se člověk nezbláznil z toho všeho, nevím."

„Snažím se řídit tím v poslední době, když sleduji ty události, možná se radovat z každého dne, a to mě ta válka opravdu naučila. A to nejsem v té válce, já to jen prožívám dálkově. Ale prožívám to skrz rodinu, skrz přátele, skrz jejich příběhy a říkám si, že každý den je požehnáním."

„Když jsem doma a nadávám nad tím, že musím uklidit, musím umýt nádobí, musím uvařit, říkám si, že bys měla poděkovat, že můžeš někomu vařit, že máš vodu, že můžeš pro někoho něco udělat, že ti lidi jsou naživu. Tohle mě teď hrozně změnilo, poznamenalo. Teď docela dost."

„Mně ještě trošku ta pokora k těm vymoženostem naučila to, když jsem jezdila právě na ty výzkumy." (…)

„Je to hrozné požehnání, co máme. Máme málo peněz, nemůžu si dovolit tuhle dovolenou a chci tohle, tak si řeknu: „Hej, brzdi." **A ta válka mě v tom ještě utvrdila. Vděčnost a pokora, to je to, co nám chybí.**"

„Máme se krásně, opravdu, v Evropě, ve střední Evropě, cítíme se hrozně bezpečně, já se tady cítím bezpečně. I teď. V Praze. Oproti tomu, co se děje tam, tak se cítím tady…nic mě ještě na životě neohrožuje. A ten tlak, že se něco může stát, máme stále. Mám třeba kolegyni ona má manžela z Mexika a on právě říkal, že to, co nás odlišuje, tak je to, že Mexičan se cítí stále v nebezpečí. Že se mu může něco stát, že ho někdo zabije nebo unese nebo okrade. A to nemáme. Fakt si žijeme, jako tahle doba, v tomto časoprostoru, je skvělá."

Poznámka:

Přepis rozhovoru – snažili jsme se o maximální autenticitu s minimálním počtem zásahů.